

УДК 340.12:305

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.3.3>

ПЕРУНОВА О.С.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ: КОМПАРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті здійснено компаративно-правовий аналіз міжнародного та національного законодавства у регулюванні протидії та запобігання гендерно зумовленому насильству. Наголошено, що одним із наслідків гендерної нерівності у суспільстві, нерівного розподілу владних повноважень і дисбалансу представленості жінок і чоловіків у різних сферах життя виступає гендерно зумовлене насильство, яке є однією з найбільш поширених проблем у вимірі сучасного соціального простору та має досить давню історію.

Аналіз національного законодавства дає можливість констатувати, що ХХ–ХХІ ст. є епохою встановлення гендерної рівності – соціальної рівності чоловіків і жінок, утвердження основ гендерного паритету та гендерної демократії. У національному законодавстві містяться визначення та механізми притягнення до відповідальності за вчинення окремих видів гендерного зумовленого насильства. Будь-яке незаконне насилля, у т. ч. і за ознакою статі, не допускається, розцінюється як правопорушення або злочин і тягне за собою юридичну відповідальність.

Порівняння міжнародного та національного законодавства щодо врегулювання гендерно зумовленого насильства свідчить про те, що найпоширенішими видами гендерного насильства у світі вважаються зґвалтування, домашнє насильство (або насильство у сім'ї), сексуальні домагання, проституція, секс-торгівля. Розповсюдженими у світі є також види гендерного насильства, що пояснюються так званою культурою, традиціями та звичаями (ранні або дитячі (часто примусові) шлюби, обрізання жіночих статевих органів, убивства честі). У національному законодавстві України не передбачені такі види насильства, як «жіноче обрізання», «злочини в ім'я честі», адже не є актуальними через їх відсутність у суспільстві та не властивість традиціям нашої країни. Щодо сексуальних домагань, то у цьому напрямі існує необхідність розробки механізму реагування, документування, розслідування та доказування випадків сексуальних домагань, що донині не відображено у законодавстві.

Ключові слова: гендерно зумовлене насильство, протидія та запобігання насильству, правове регулювання, міжнародні стандарти, національне законодавство, гендерна рівність.

The article provides a comparative legal analysis of international and national legislation in the regulation of countering and preventing gender-based violence. It is emphasised that one of the consequences of gender inequality in society, unequal distribution of power and imbalance of representation of women and men in different spheres of life is gender-based violence. Violence, gender-based violence in particular, is one of the most common problems in measuring modern social space and has a long history.

Analysis of national legislation provides an opportunity to state that the 20th–21st centuries are an era of establishing gender equality – social equality of men and women, setting the foundations of gender parity and gender democracy. National legislation contains definitions and mechanisms for prosecuting certain types of gender-based violence. Any unlawful violence, including on the grounds of sex, is not allowed and considered an offense or a crime and entails legal liability.

A comparison of international and national legislation on gender-based violence makes it possible to state that the most common types of gender-based violence in the

© ПЕРУНОВА О.С. – ад'юнкт II курсу відділу докторантури та ад'юнктури (Національна академія внутрішніх справ), начальник відділу з питань дотримання гендерної рівності (Управління моніторингу дотримання прав людини Міністерства внутрішніх справ України)

world are rape, domestic violence (violence in family), sexual harassment, prostitution, and sex trafficking. There are also common types of gender-based violence in the world, explained by the so-called culture, traditions and customs (early or child (often forced) marriages, female genital mutilation, honour killing). The national legislation of Ukraine does not provide for such types of violence as “female circumcision”, “crimes in the name of honour”, because they are not relevant due to their absence in society and are not inherent in the traditions of our country. With regard to sexual harassment, in this direction there is a need to develop a mechanism for responding, documenting, investigating and proving cases of sexual harassment, which is still not reflected in the legislation.

Key words: *gender-based violence, countering and preventing violence, legal regulation, international standards, national legislation, gender equality.*

Вступ. Одним із наслідків гендерної нерівності у суспільстві, нерівного розподілу владних повноважень і дисбалансу представленості жінок і чоловіків у різних сферах життя виступає гендерно зумовлене насильство, яке є однією з найбільш поширених проблем у вимірі сучасного соціального простору та має досить давню історію.

Детермінантом проявів насильства є закоренілий стереотип про домінування однієї статі над іншою у суспільстві та родині. Найбільш масштабні трагічні події минулого століття – Перша та Друга світові війни, – окрім людських жертв, породили у суспільстві терпимість до насильства, віктимізації саме його жертв, а не кривдників. Системне несприйняття суспільством насильства, замовчування та відсутність відповідальності за його вчинення стали причиною гендерної нерівності, що й нині призводять до трагічних наслідків, здебільшого саме серед жінок. Це накладає негативний відбиток на стан розвитку політичної, соціальної, економічної систем у будь-якій країні.

На сучасному етапі формування будь-якого демократично орієнтованого суспільства проблематика подолання та протидії гендерно зумовленому насильству має провідне теоретико-прикладне значення.

Різні аспекти гендерно зумовленого насильства, його подолання та протидії відображені у роботах таких авторів, як О. Андреева, Н. Аніщук, О. Бандурка, Н. Болотіна, М. Буроменський, А. Васильєв, І. Грицай, Г. Герасименко, О. Дашковська, Л. Кобелянська, О. Ковальова, Л. Кормич, К. Левченко, Т. Марценюк, Т. МIRONIЮК, Т. Мельник, В. Муранова, Л. Наливайко, М. Ничипоренко, Н. Оніщенко, І. Панов, О. Руднева, Г. Христова, Ю. Черняк та ін. Однак нинішня ситуація у світі та Україні, зокрема щодо насильства, у т. ч. гендерно зумовленого, вимагає розширення горизонту наукових пошуків щодо вивчення причин появи, механізму реагування та запобігання випадків гендерно зумовленого насильства. Окремої уваги потребує правове регулювання видів гендерно зумовленого насильства як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення порівняльного аналізу у сфері правового регулювання протидії та запобігання гендерно зумовленому насильству на міжнародному та національному рівнях.

Результати дослідження. Рівність прав жінок і чоловіків у 60–80 рр. ХХ ст. базувалася на концепції «поліпшення становища жінок». Тільки наприкінці ХХ ст. на зміну їй прийшла концепція гендерного розвитку суспільства, яка розглядає утвердження рівності чоловіків і жінок через їх паритетність, партнерство, самотворення ними власного життя як суб'єкта, а не як об'єкта еволюції.

Основою міжнародного права щодо захисту прав людини є забезпечення принципу рівноправності жінок і чоловіків. У найбільш загальному вигляді він закріплений у Статуті Організації Об'єднаних Націй (1948 р.) як обов'язок поважати права всіх незалежно від статі. Водночас нині гендерний дисбаланс залишається одним із базових порушень прав людини, що здебільшого проявляється в обмежені прав, можливостей та інтересів жінок, зокрема щодо доступу до ресурсів та ухвалення рішень. Значною мірою ці відносини нерівності зумовлені впливом стереотипів, що визначають різні суспільні очікування стосовно ролей, функцій і повноважень жінок і чоловіків. Результатом гендерної нерівності є гендерно зумовлене насильство.

Гендерне насильство здебільшого сприймається як насильство щодо жінок, яке чинять переважно чоловіки. Загалом, оскільки агресивна поведінка очікується саме від чоловіків, то чоловіки – це та група, яка чинить насильство будь-якого типу і яка так само страждає від насильства

(у війнах, розбоях, вуличному насильстві тощо). Тобто передусім чоловіки є як агресорами, так і жертвами насильницької поведінки [1].

Політичні та військові лідери використовують гендерне насильство для досягнення своїх цілей, руйнуючи таким чином саму основу суспільства. Практично щодня система ООН отримує повідомлення з різних країн про насильство, яке використовується як інструмент чи тактика війни [2]. Гендерне насильство є одним із найбільш масштабних і тяжких видів порушення прав людини.

Одним із осередків насильства над жінками є робоче місце – як на державній, так і на приватній службі. Місце роботи включає в себе як сексуальну агресію (переслідування, залякування), так і торгівлю жінками та примусову проституцію. Однак, важливо наголосити, що саме сім'я є головним місцем гендерного насильства. У родині відбувається насильство фізичне, психологічне, сексуальне. Ще однією формою гендерного насильства у сім'ї є прямий контроль жіночої сексуальності: примусові аборти та примусові вагітності [3]. Так, за оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, до 30% жінок в усьому світі у тій чи іншій формі зазнавали насильства з боку чоловіків або партнерів. У Європі домашнє насильство посідає перше місце серед причин смерті жінок віком від 16 до 44 років (доповідь № 239 «Насильство щодо жінок», 2016 р.) [4; 5, с. 48].

На сучасному етапі розвитку суспільства найпоширенішими видами гендерного насильства у світі вважаються зґвалтування, домашнє насильство (або насильство у сім'ї), сексуальні домагання, проституція, секс-торгівля. Розповсюджені у світі також приклади гендерного насильства, які пояснюються так званою культурою, традиціями та звичаями. Наприклад, ранні або дитячі (часто примусові) шлюби, обрізання жіночих статевих органів, убивства за честі.

Ключовим міжнародним документом, що дозволяє створити умови для запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству, вважається Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами від 2011 р. (Стамбульська конвенція) – міжнародна угода регіонального характеру, що надає вичерпний перелік видів насильства. Україна стала підписантною конвенції ще у 2011 р. Ратифікацію документу було заплановано на II квартал 2016 р., проте досі не відбулося конкретних зрушень у цьому напрямі [6]. Загалом Стамбульську конвенцію підписали 46 країн і Європейський Союз.

Країни, що ратифікують Конвенцію, мають криміналізувати такі види насильства: психологічне насильство (ст. 33); переслідування (сталкінг) (ст. 34); фізичне насильство (ст. 35); сексуальне насильство, включаючи зґвалтування, що недвозначно покриває всі сексуальні активності з особою без її згоди (non-consensual sex) (ст. 36); примусовий шлюб (ст. 37); жіноче обрізання, ушкодження жіночих статевих органів (УЖСО) (ст. 38); примусовий аборт і примусову стерилізацію (ст. 39); сексуальне домагання (ст. 40). Конвенція постановляє, що сексуальне домагання (харасмент) має бути суб'єктом «кримінальних чи інших законодавчо визначених санкцій» (ст. 40), а також включає статтю про злочини, здійснені в ім'я так званої «честі» (ст. 42). У ст. 3 Конвенції є визначення насильства стосовно жінок за гендерною ознакою, що означає насильство, яке спрямоване проти жінки через те, що вона є жінкою, або яке зачіпає жінок непропорційно.

Важлива ознака насильства щодо жінок або гендерного насильства – що це переважно так зване невуличне насильство, тобто жертва може знати нападника. І справді, зґвалтування досить часто скоюють не невідомі жертві чоловіки, а її знайомі. Тобто проблема у тому, що це саме той тип насильства, якого остерігаються найменше [7]. Всесвітня організація з охорони здоров'я (ВООЗ) привертає окрему увагу до сексуального насильства щодо жінок з боку інтимного партнера (Intimate partner and sexual violence against women). ВООЗ наводить таку класифікацію видів насильства відповідно до життєвого циклу (віку) жінки: 1) до народження – селективні за статтю аборти; 2) дитинство – жіноче дітовбивство, фізичне, сексуальне і психологічне насильство; 3) дівочтво – дитячий шлюб, обрізання жіночих статевих органів, фізичне, сексуальне і психологічне насильство, інцест, дитяча проституція і порнографія; 4) підлітковий вік і повноліття – насильство у процесі залицяння і зустрічання (наприклад, зґвалтування від інтимного партнера, обливання кислотою), сексуальні стосунки через економічну необхідність, інцест, зґвалтування, сексуальні домагання, примус до проституції та порнографії, торгівля жінками, примусовий секс у шлюбі, насильство з боку партнера, зловживання і приданим і вбивства, вбивство з боку партнера; психологічне насильство, зловживання жінками з інвалідністю, примусова вагітність; 5) літній вік – примусове «самогубство» або вбивство вдів з економічних причин, сексуальне, фізичне і психологічне насильство [1]. Важливо відзначити, що певні види гендерного насильства можуть відбуватися як із боку партнера, так і держави. Наприклад, примусовий аборт і примусова стерилізація.

Основними міжнародними актами, що забороняють насильство щодо будь-кого (а окремі конвенції щодо жінок), є: Загальна декларація прав людини від 1948 р., Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 р., Конвенцією ООН про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбу від 1962 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 1966 р., Конвенцією ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 1979 р.

Крім того, є низка міжнародних документів, які мають рекомендаційний характер щодо протидії та запобігання гендерному насильству, зокрема Рекомендації Парламентської асамблеї Ради Європи, переважно щодо жінок, але не виключно: Рекомендація 1450 (2000) щодо насильства стосовно жінок в Європі; Рекомендація 1582 (2002) щодо домашнього насильства стосовно жінок; Рекомендація 1723 (2005) щодо примусових шлюбів і примусу дітей до вступу в шлюб; Рекомендація 1759 (2006) щодо єднання парламентів у боротьбі з домашнім насильством стосовно жінок; Рекомендація 1777 (2007) щодо посягань на статеву недоторканність особи з використанням її безпорадного стану внаслідок застосування лікарських препаратів; Рекомендація 1817 (2007) щодо єднання парламентів у боротьбі з домашнім насильством стосовно жінок за результатами середньострокового оцінення кампанії; Рекомендація 1847 (2008) щодо боротьби з насильством стосовно жінок в дусі Конвенції Ради Європи; Рекомендація 1873 (2009) щодо сексуального насильства стосовно жінок за умов збройного конфлікту; Рекомендація 1868 (2009) щодо дій, спрямованих на боротьбу з порушеннями прав людини за гендерною ознакою, зокрема з викраденням жінок і дівчат; Рекомендація 1861 (2009) про фемініцид; Рекомендація 1881 (2009) щодо нагальної необхідності боротьби з так званими злочинами «в ім'я честі»; Рекомендація 1887 (2009) щодо згвалтування жінок, зокрема у шлюбі; Рекомендація 1891 (2009) щодо жінок-мігрантів, для яких особливо висока загроза домашнього насильства; Рекомендація 1905 (2010) щодо дітей, які стають свідками домашнього насильства. Рекомендація 260 (2009) щодо боротьби з домашнім насильством стосовно жінок; Резолюція Конгресу органів місцевої та регіональної влади Ради Європи 279 (2009) про боротьбу з домашнім насильством стосовно жінок.

Отже, міжнародне право забороняє усі види насильства щодо жінок і чоловіків. Переважна більшість міжнародних нормативно-правових актів як обов'язкового, так і рекомендаційного характеру спрямовані на захист від насильства саме жінок, і це зумовлено історичним перебігом подій, переважно у минулому, аніж правовим змістом охоронюваних прав чи статусом суб'єкта.

Розвиток гендерного законодавства в Україні відбувається досить швидкими темпами. Україна зобов'язалася до виконання ключових міжнародних зобов'язань щодо забезпечення гендерної рівності. Країна прийняла Цілі Сталого Розвитку (ЦСР), приєдналася до Пекінської Декларації та Платформи Дій (ПДПД) на 4-й Світовій Конференції Жінок (1995) та ратифікувала ключові договори з прав людини, включно з Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1980) та її Факультативний Протокол. Підписана у 2014 р. Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом зобов'язує до гарантування рівних можливостей для жінок і чоловіків у сферах працевлаштування, освіти, навчання, економіки, у суспільстві та прийнятті рішень. Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 р. спрямована на укріплення інституційних механізмів забезпечення гендерної рівності з комплексним підходом до подолання інституційних обмежень у сфері гендерної рівності. Законодавча база України щодо гендерної рівності включає також Стратегію та План Дій у сфері прав людини, прийняті у 2015 р., метою яких є гарантування рівних прав і можливостей для жінок та чоловіків в усіх сферах життя. Прийняття Урядом Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 (2016) є важливим кроком у напрямі реалізації завдань «Жінки. Мир. Безпека» в Україні. Окрім цього, у 2017 р. внесено зміни у законодавство України щодо попередження домашнього насильства, криміналізувавши цей злочин, що відповідає положенням Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами.

Конституція України (ч. 2, 3 ст. 24) визначає, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [8]. Одним із ключових законів в Україні, який регламентує впровадження гендерної рівності, є Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.). Метою Закону є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, ліквідації

дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України [9]. Закон визначає порядок оскарження дискримінації за ознакою статі, сексуальних домагань, насильства за ознакою статі та передбачає можливість відшкодування матеріальних збитків і моральної шкоди, завданих унаслідок дискримінації за ознакою статі, сексуальних домагань чи насильства за ознакою статі.

Важливими кроками у врегулюванні питань запобігання та протидії гендерно обумовленого насильства є прийняття Законів України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» тощо.

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017 р.) визначено організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, котрі постраждали від такого насильства [10]. У Законі містяться визначення домашнього, економічного, психологічного, сексуального та фізичного насильства. Запроваджено новий юридичний інструмент – терміновий заборонний припис (ст. 25). З метою обліку випадків домашнього насильства розроблено розширену форму звітності 1-ДС «Про результати роботи органів Національної поліції України із запобігання та протидії домашньому насильству».

Важливо, що Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» внесені зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема у ст. 173-2, якою передбачена відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування. За вчинення таких дій кривдник притягається до відповідальності у вигляді штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадських робіт на строк від тридцяти до сорока годин. Верхня межа санкцій цієї статті Кодексу передбачає адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб, що є винятковим і досить суворим заходом адміністративного впливу на правопорушника. Крім того, Кодекс доповнено ст. 39-1 – направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII були внесені зміни до Кримінального кодексу щодо криміналізації та визначення відповідальності за домашнє насильство (ст. 126-1 КК України), примушування до шлюбу (ст. 151-2 КК України), сексуальне насильство (ст. 153 КК України), невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або не проходження програми для кривдників (ст. 390-1 КК України), обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство (ст. 91-1 КК України), а також викладено у нових редакціях статті Кримінального кодексу – незаконне проведення аборту або стерилізації (ст. 134 КК України), звалтування (ст. 152 КК України) [11].

Також Кримінальний кодекс України має статті, що можна віднести до видів гендерно зумовленого насильства: торгівля людьми (ст. 149 КК України), примушування до вступу у статевий зв'язок (ст. 154 КК України), статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК України) [12].

Крім того, Сімейний кодекс України містить норми, які регулюють питання гендерної рівності, а саме відповідно до ст. 40 шлюб визнається недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований без вільної згоди жінки або чоловіка. Ст. 56 Кодексу передбачає право дружини та чоловіка на свободу й особисту недоторканність [13]. Примушування до припинення шлюбних відносин, примушування до їх збереження, в т. ч. примушування до статевого зв'язку за допомогою фізичного або психічного насильства, є порушенням права дружини, чоловіка на свободу.

Незважаючи на досить високу активність законодавця у врегулюванні проблеми стосовно протидії та запобігання гендерно зумовленому насильству, питання щодо усвідомлення громадськістю й обізнаності з цього напрямку залишається найбільш актуальним і потребує термінового вирішення.

Вказане положення зумовлено таким. Згідно з дослідженням Фонду народонаселення ООН – догні тільки 8% жінок у Києві знають про насильство хоч щось (станом на 2019 р.). А звернень

щодо випадків насильства зареєстровано близько 8 тис., що становить лише 10% від реальної цифри. Проблема полягає у тому, що жінка досі не вірить, що вона буде захищена [14]. Також, незважаючи на значну поширеність цієї тематики, досі не можна говорити про високу ефективність різноманітних заходів. Наприклад, за результатами соціологічного дослідження «Сучасне розуміння маскулітності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок», що проводилося в лютому-березні 2018 р. в Україні, від 19 до 50% чоловіків схильні вважати, що жінки самі провокують сексуальне насильство, та виправдовують можливість домашнього насильства з різних причин. Так, 18% респондентів погодилися, що чоловік має право вдарити або побити дружину, якщо дізнається про її зраду [15].

Висновки. Підводячи підсумки проведеного дослідження, необхідно зазначити таке.

1. Вивчення ретроспективи виникнення та зародження рухів боротьби з гендерно зумовленим насильством у різних країнах світу та в Україні дає можливість виявити глибинні причини його виникнення, розробляти та вдосконалювати механізми його попередження, подолання та притягнення до відповідальності кривдників, а найголовніше – повернення жертв насильства до повноцінного життя. Детермінантом проявів насильства є закоренілий стереотип про домінування однієї статі над іншою у суспільстві та родині. Найбільш масштабні трагічні події минулого століття – Перша та Друга світові війни, – окрім людських жертв, породили у суспільстві терпимість до насильства, виктимізації саме його жертв, а не кривдників.

2. Первинним у протидії гендерно зумовленому насильству є подолання нерівності та максимальної мінімізації дискримінаційних проявів у всіх сферах життєдіяльності суспільства. З іншого боку, подолання гендерної нерівності унеможливується лише за умови поступової трансформації світоглядних настанов усіх громадян, залучення чоловіків на рівні із жінками до участі у забезпеченні гендерної рівності, реалізації заходів із протидії та попередження насильства щодо жінок.

3. Аналіз національного законодавства дозволяє констатувати, що ХХ–ХХІ ст.ст. є епохою встановлення гендерної рівності – соціальної рівності чоловіків і жінок, утвердження основ гендерного паритету та гендерної демократії. Країни Європи пришвидшеними темпами переводять у практичну площину задекларовані положення про те, що розширення можливостей жінок, їхня участь на основі рівності в усіх сферах життя суспільства є одним із найголовніших чинників політичного, економічного, соціального розвитку. У національному законодавстві містяться визначення та механізми притягнення до відповідальності за вчинення окремих видів гендерного обумовленого насильства. Будь-яке незаконне насилля, у т. ч. і за ознакою статі, не допускається, розцінюється як правопорушення або злочин і тягне за собою юридичну відповідальність.

4. Порівняння міжнародного та національного законодавства щодо врегулювання гендерно зумовленого насильства демонструє, що найпоширенішими видами гендерного насильства у світі вважаються зґвалтування, домашнє насильство (або насильство у сім'ї), сексуальні домагання, проституція, секс-торгівля. Розповсюдженими у світі є також види гендерного насильства, які пояснюються так званою культурою, традиціями та звичаями (ранні або дитячі (часто примусові) шлюби, обрізання жіночих статевих органів, убивства честі). У національному законодавстві України не передбачені такі види насильства, як «жіноче обрізання», «злочини в ім'я честі», адже не є актуальними через їх відсутність у суспільстві та не властивість традиціям нашої країни. Щодо сексуальних домагань, то у цьому напрямі існує необхідність розробки механізму реагування, документування, розслідування та доказування випадків сексуальних домагань, що донині не відображено у законодавстві, адже навіть юридично не визначено, якому виду відповідальності підлягає таке правопорушення, лише формально його ототожнюють або із сексуальним насильством, або з насильством за ознакою статі тощо.

Список використаних джерел:

1. Марценюк Т. Гендерне насильство: що? де? коли? Ресурсний центр ГУРТ. URL: <https://gurt.org.ua/blogs/35909/1843/>.
2. Із Норвегії в Україну: метод роботи з травмою «Жінка-метелик». URL: <https://www.prostir.ua/?news=iz-norvehiji-v-ukrajinu-metod-roboty-z-travmoyu-zhinka-metelyk>.
3. Гендерне насильство. URL: <http://xocsssdm.org.ua/genderne-nasylstvo/>.
4. Сегеда Ю. Матеріали тренінгу «Запобігання домашньому насильству, захист потерпілих, практика ЄСПЛ». Дніпро, 2019. URL: [http://obljust.gov.ua/uploads/1_2_Презентація_ДО-МАШНЄ_НАСИЛЬСТВО+ЄСПЛ\(1\).pdf](http://obljust.gov.ua/uploads/1_2_Презентація_ДО-МАШНЄ_НАСИЛЬСТВО+ЄСПЛ(1).pdf).

5. Головіна О.В. Стратегія та шляхи та розв'язання проблем гендерно обумовленого насильства як фактор демократичних змін у суспільстві. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 47–51.

6. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами від 2011 року (Стамбульська конвенція). URL: http://wu.cn.ua/files/pdf_public/19_discrim.pdf.

7. Гендерне насильство в Україні: інтерв'ю з експерткою Міжнародного жіночого правозахисного центру «Ла Страда Україна». URL: <https://commons.com.ua/ru/genderne-nasilstvo-v-ukrayini-interv-yu-z-ekspertkoju-mizhnarodnogo-zhinochogo-pravozahisnogo-tsentru-la-strada-ukrayina/>.

8. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 03 вересня 2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 38. Ст. 160.

9. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 р. (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

10. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

11. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 6 грудня 2017 р. (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 34.

12. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

13. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.

14. Лише 8% киянок розуміють, що таке гендерне насильство – Марина Хонда. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/lishe_8_kiyanok_rozumiyut_scho_take_genderne_nasilstvo_marina_khonda/.

15. Інфографіка за результатами соціологічного дослідження «Сучасне розуміння маскулінності: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок». Київ, 2018. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/Сучасне%20розуміння%20маскулінності_Інфографіка.pdf.